

Motion till riksdagen 2005/06:N370

av **Ulf Holm och Gustav Fridolin (mp)**

Styrning av statliga företag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om styrning och uppföranderegler för statligt ägda företag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett statligt ägande alltid skall utövas med klara ägardirektiv och ett aktivt ägarinflytande samt uppfylla vissa uppföranderegler.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ”maxlöner” för vd och generaldirektörer för statligt ägda företag och verk.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avgångsvederlag, bonusar, pensioner och andra anställningsförmåner.

Motivering

Tyvärr har statligt ägande ibland kommit att förknippas med osunt uppförande när det gäller att värna miljön, skattemoralen eller konkurrensneutraliteten, ja t.o.m. när det gäller värnandet av mänskliga rättigheter. Statligt ägande har ibland också kommit att förknippas med dålig service och med ett osunt utnyttjande av kundernas beroendeställning.

Fyra exempel avsedda att visa vad som åsyftas:

- Det av staten helägda Vattenfall AB har gått in som ägare av ett kraftföretag i Tyskland som är engagerat i brytning och förbränning av brunkol. Detta bryter mot de miljökrav som ställs i Sverige och har lett till en fördrivning av innevånarna i byn Hornö!
- Ett dotterföretag till det av staten helägda Posten genomförde år 2004 en företagsförsäljning utomlands för att kringgå den svenska skattelagstiftningen och minska sin skatt till svenska staten!
- Det av staten helägda SJ (och Banverket) har i ett flertal fall inte lyckats driva tågtrafiken enligt gällande tidtabell, utan passagerarna har på vissa

Fel! Okänt namn på

sträckor under avsevärd tid drabbats av starkt försenade och överfulla tåg eller helt inställda tåg.

- Vattenfall AB (igen) som är den dominerande aktören på den svenska elmarknaden har tillsammans med Svenska kraftnät misslyckats både med att hjälpa sina kunder att effektivisera och därmed minska sin energianvändning och med att bygga ut förnybara energikällor samt med att se till att det finns tillräckligt med reservkraft för att täcka energi- och effektbehoven under torrår. Bokstavligen som grädde på moset medverkar Vattenfall nu till stora prishöjningar på el och tjänar därigenom pengar på sin försumlighet. Kunderna drabbas både av prishöjningarna och av momsen på pris- höjningen. Alla drabbas av ökade utsläpp av växthusgaser. Detta exempel visar också både att staten varit slapp, försumlig och oskicklig i sin ägarroll i Vattenfall och att staten ökar både sin avkastning från företaget och sina skatteintäkter, på bekostnad av medborgarnas intressen, bl.a. den trygga och miljöanpassade energiförsörjning som riksdagen fattat beslut om.

Det är helt uppenbart att staten måste vara mycket mer aktiv och drivande både genom ägardirektiv och genom medverkan i styrelserna i de företag man äger, särskilt där staten är ensam ägare. Ägardirektiven måste utformas så att varje företag fullt ut, utan tricksande och glidande, följer och lever upp till svenska lagar och direktiv, EU:s direktiv och de konventioner och internationella överenskommelser som Sverige har ingått. Företagens agerande måste också leva upp till de demokratiska, moraliska, personalpolitiska och sociala mål som riksdagen antagit. Det måste helt enkelt tas fram förslag till uppföranderegler för statligt ägda företag. Den statliga revisionen bör kontrollera och årligen rapportera hur reglerna följs.

Dessutom måste staten för varje statligt ägt företag ge direktiv om att företaget ska uppfylla de särskilda motiven och skälen för att staten startat företaget eller gått in som ägare. Statens representanter i de statligt ägda eller delägda företagens styrelser måste aktivt och professionellt verka för att de statliga ägardirektiven efterlevs och att även företagets ledning uppfyller ägardirektiven och har den kompetens, moral och ledarstil som erfordras. Detta bör ges regeringen till känna.

Under de senaste åren har de mycket generösa ersättningarna till vd:ar kritiserats hårt, såväl för de statligt ägda företagen som i det privata näringslivet. Det är dels de direkta lönerna, dels de olika bonusar, pensioner, och andra anställningsförmåner som med rätta upprört stora delar av svenska folket. Det är uppenbart att storföretagen genomgår en stor förtroendekris, bl.a. efter Barneviks pensionsavtal och Skandiaaffären. Till alla skandaler kan nu också läggas statliga Vattenfall.

Staten har ett särskilt ansvar att föregå med rimligt och förtroendeingivande ägande av de hel- eller delägda statliga företagen. Detta har också uttalats av regeringen att så skall ske. Trots detta såg vi förra året att det tycks vara mycket långt mellan ord och handling eftersom t.ex. vd:n för Svenska Spel och Vattenfall får lönehöjningar med tvåsiffriga belopp. Det är inte rim-

Fel! Okänt namn på

ligt, framför allt inte som andra grupper i samhället uppmanas att begränsa sina krav på löneökningar i avtalsförhandlingar.

Konjunkturinstitutet, KI, rekommenderat t.ex. i en rapport i slutet av 2003 att löneökningarna bör begränsas till lite över tre procent. KI:s bedömning var att det vore samhällsekonomiskt lämpligt med en lägre ökningstakt än man tidigare redogjort för. Som skäl framförde man bl.a. följande: Arbetslösheten skulle kunna sänkas varaktigt om arbetsmarknadens parter och dess medlare på såväl central, lokal som individuell nivå i sitt faktiska agerande tar ännu större hänsyn till de samhällsekonomiska fördelarna med hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Det ligger i löntagarkollektivets intresse att genom återhållsamma lönekrav möjliggöra en hållbart hög sysselsättning, bl.a. eftersom skatterna då kan sänkas och den offentliga servicen förbättras. (Ur Lönebildningen – samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige 2003, 2003-10-18, www.konj.se).

Det är alltså återhållsamhet och samhällsekonomisk ansvar o.s.v. som ska gälla för att det stora löntagarkollektivet inte ska kräva för stora lönehöjningar. Samtidigt med detta fick Ams-chefen Anders L. Johansson en löneökning på hela 15 % av arbetsgivaren arbetsmarknadsminister Hans Karlsson.

Mot bakgrund av att regeringen inte tycks kunna ta sitt ansvar som ägare och arbetsgivare är det dags att riksdagen ger tydliga instruktioner om vad som ska gälla. Det är helt enkelt dags för att införa ”maxlöner” för vd och generaldirektörer i statliga företag och verk. Exakt hur dessa ska utformas måste snarast utredas av regeringen men inriktningen bör vara att en vd eller generaldirektör inte bör ha en lön på mer än motsvarande 5–10 gånger högre än snittlönen i bolaget eller verket.

Men det är inte bara lönen som är intressant att ta fasta på. Även avgångsvederlag, bonusar, pensioner och andra anställningsförmåner bör ses över med inriktningen att de ska begränsas kraftigt, jämfört med idag. Det är högst tveksamt att bonusar ska utgå för statliga företag. Avgångsvederlag bör begränsas till högst 12 månader och givetvis ska denna minskas ifall personen får annan inkomst under denna tid. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Ulf Holm (mp)

Gustav Fridolin (mp)